

Miljødokumentasjon av byggematerialer, MIKADO-prosjektet

Kjersti Folvik

**Tre – Miljø – Innovasjon
TREFF – Tre For Fremtiden
21. og 22. oktober 2008
Radisson SAS Airport Hotel, Gardermoen**

Byggsektoren: 40% bransjen

- Står for 40% av all energibruk
- Står for 40% av alle produserte råmaterialer
- Ca. 40% av CO₂ utslippene kan globalt relateres til bygninger og konstruksjoner
- Ca. 40% av alt avfall kommer fra produksjon og riving av bygninger og konstruksjoner
- Sektoren bruker ca. 40 000 - 50 000 forskjellige produkter hvorav en del inneholder miljøfarlige stoffer

Veiledning til TEK www.be.no

Veiledning TEK § 8.5

- Materialer og produkter som inngår i byggverk, bør velges slik at den samlede ressursbruken og miljøbelastningen over byggets livsløp blir så lav som mulig.
- velges byggevarer med lavest mulig innhold av miljø- og helseskadelige stoffer. Substitusjonsplikt ihht produktkontrollovens § 3a

2 Miljøpolitikk for statlig

■ Overordnede prinsip

1. Varer og tjeneste kvalitet og miljøeg
2. Varer og tjeneste helse- og miljøfar lavt ressursforbru
3. (...)

■ Bygg og eiendomsfor produktområder

■ Virksomheter skal kul livsløpskostnader er t innenfor de prioriterte

Krever miljø- dokumentasjon for alle bygningsmaterialer

Statsbygg innskjerper nå sine innkjøpsrutiner og vil etterspørre standardisert miljødokumentasjon for de bygningsproduktene som skal kjøpes inn.

■ Myndigheter og marked stiller stadig strengere krav om miljøvennlige materialer og løsninger. Statsbygg vil blant annet etterspørre Environmental Product Declaration (EPD) for produkter, som er en ISO-standard for miljødeklarasjon. Det nye Regjeringskvartalet som nå prosjekteres, er ett eksempel der disse kravene kommer inn med full tyngde.

– Mange produsenter vil derfor veldig snart merke etterspørselen etter miljøinformasjon fra Statsbygg og gjør klokt i å ruste seg til dette, sier avdelingsdirektør Bjørne Grimsrud, Statsbygg.

Statsbygg er med i styret til stiftelsen som administrerer EPD-arbeidet i Norge og EPD-Norge ønsker å være en pådriver for at produsenter anskaffer slik pålitelig og grundig miljødeklarasjon.

– Ved å begynne å etterspørre EPDer, vil Statsbygg medvirke til et marked som fremmer innovasjon og utvikling av miljøteknologi og miljøvennlige produkter, legger Grimsrud til.

SFT har varslet storkontroll på byggeplasser for å følge opp Substitusjonsplikten.

For å kunne etterfølge denne loven, må Statsbygg ha en dokumentasjon på stoffinnhold i produktene vi bruker. Det er en av årsakene til Statsbyggs innskjerping av innkjøpsrutinene, legger Cervenka og Grimsrud til.

Byggeforskriften stiller krav til miljøbevisste produktvalg

Teknisk Forskrift (-97) inneholder også flere krav til bygningsprodukters miljøegenskaper. Den sier at "Materialer og produkter til bruk i byggverk skal være fremstilt med forsvarlig energibruk og med sikte på å forhindre usødig forurensning." (§8-1). Statsbygg har hatt fokus på miljø i flere år, men hittil har de i begrenset grad klart å legge systematisk vekt på disse miljøegenskapene ved valg av produkter. Hovedårsaken er at det har vært vanskelig å få informasjon om produktenes miljøegenskaper, men ifølge Produktinformasjonsloven har man faktisk

Statsbyggprosjektet, Norges Musikkhøgskole.

er arkitekt eller entreprenør som i praksis velger bygningsprodukter til et bygg, legger Statsbygg stor vekt på å samarbeide med, og bevisstgjøre arkitekter og entreprenører på det ansvar de i praksis her bygg nødt til å ha bedre kjennskap til produkter som kjøpes inn og en tredjeparts-verifisert miljødeklarasjon, som en EPD er, gir et pålitelig grunnlag til å velge produkt med minst mulig miljørisiko.

© Original Artist
Reproduction rights obtainable from
www.CartoonStock.com

I HAD NO CHOICE, HIS DOCUMENTATION WAS WEAK.

Miljødokumentasjon

- Informasjon om produktets miljøbelastninger
- Kvalitativ
- Kvantitativ

Miljødokumentasjon

- Forskjellige nivåer/kontrollformer av miljødokumentasjon
  - **Type I:** Forteller om hvorvidt et produkt tilfredsstillter et sett kriterier (Eks. Svanemerke eller Blomsten)
  - **Type II:** Miljøpåstander uten gransking og godkjenning av 3. part
  - **Type III:** Livsløpsbasert etter standardiserte metoder (LCA). System med gransking og godkjenning av 3. part (EPD)

EPD®

Miljødeklarasjon av byggevarer

■ Standarder EPD

- ISO 14025 Environmental labels and declarations – Type III declarations – Principles and procedures
- ISO 21930 Building construction – Sustainability in building construction – Environmental declaration of building products
- CEN 350 WD 35004-2 – Product category rules for EPD of construction products and services

■ Standarder LCA

- ISO 14040 Life cycle assessment. Principles and procedures
- ISO 14044 Life cycle assessment. Requirements and guidelines

Miljødeklarasjon av byggevarer

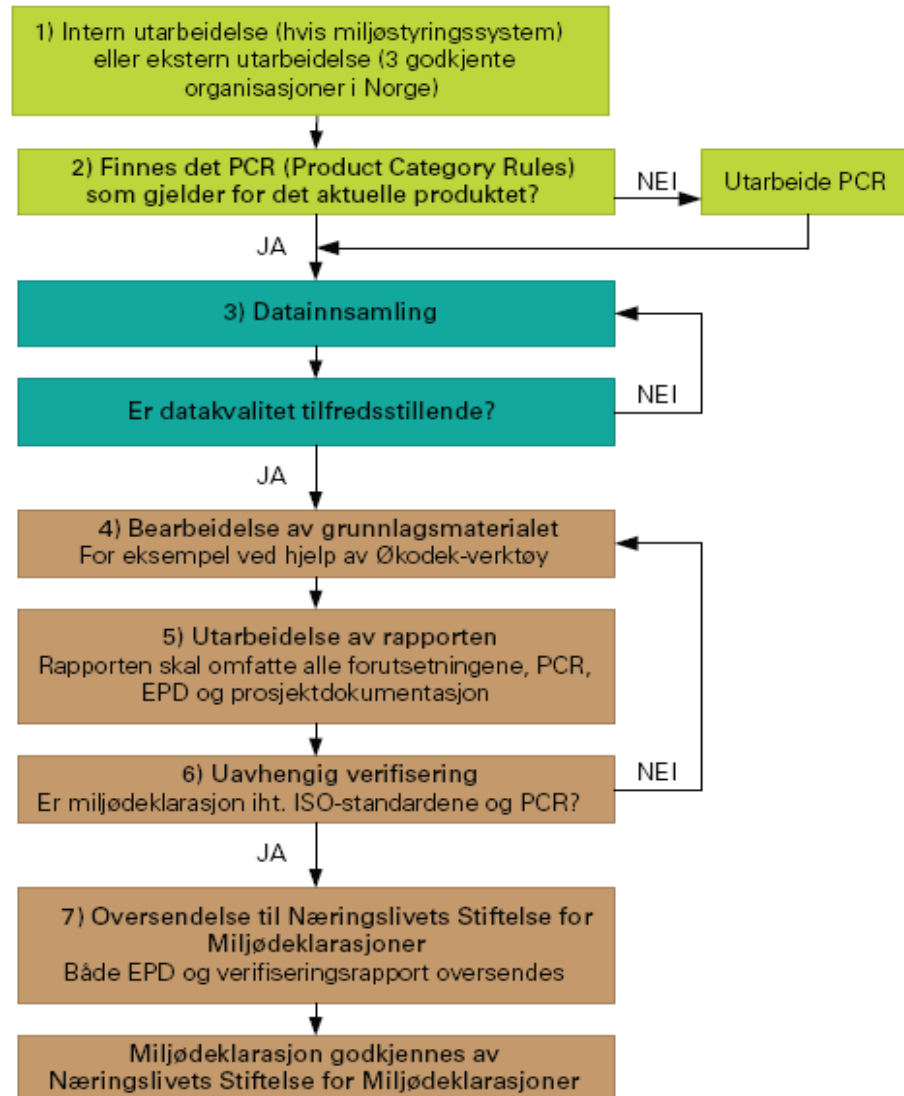
SINTEF Byggforsk

MIKADO

Veileder for utarbeidelse av miljødeklarasjoner

SINTEF

www.sintef.no/mikado

MIKADO

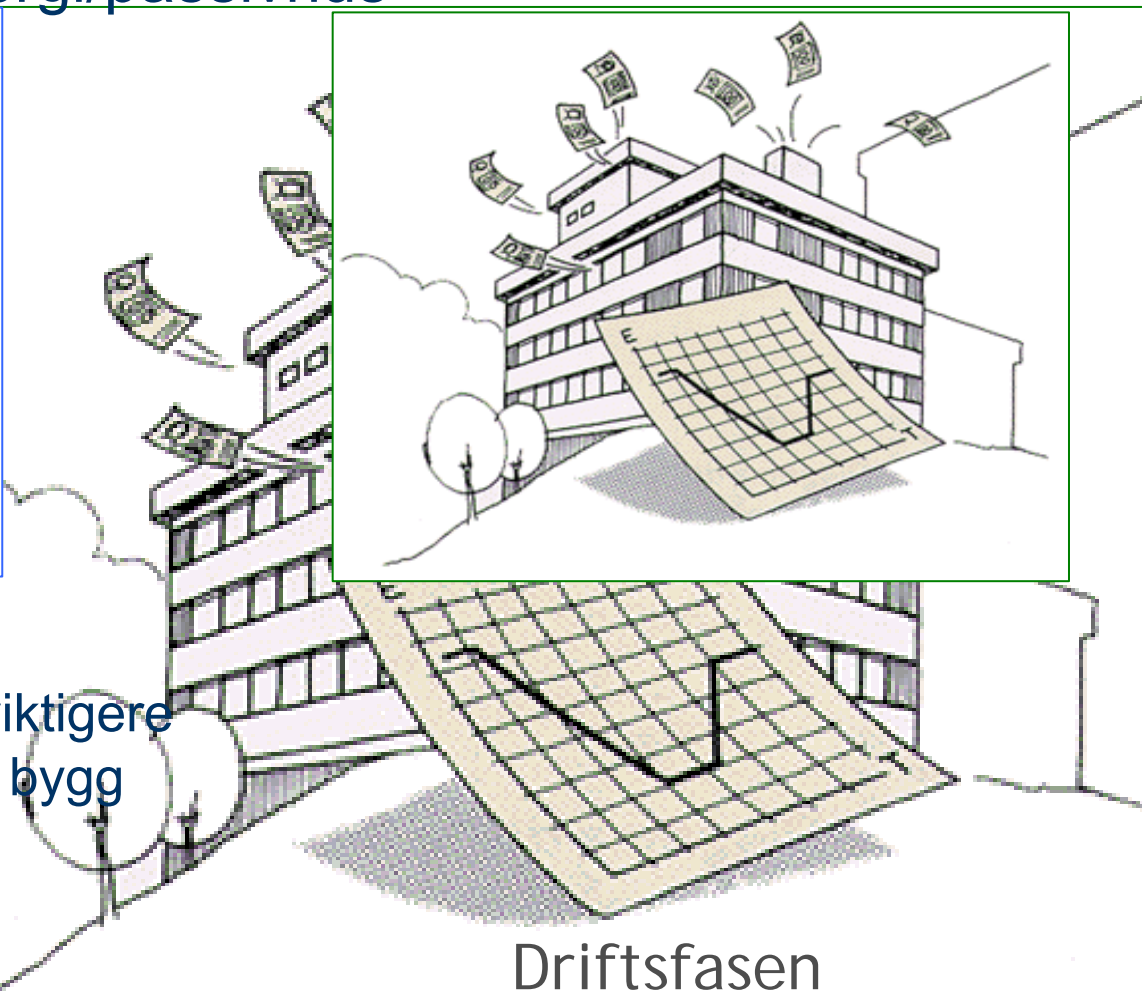
Kartlegging og dokumentasjon av miljøegenskaper for tre- og trebaserte produkter

Hvorfor fokusere på materialvalg?

10-20 %

Morgendagens
Eksisterende bygg
Lavenergi/passivhus

70-90 %

Miljøriktig materialvalg blir viktigere etter hvert som energibruk i bygg reduseres

Produksjon

Driftsfasen

MIKADO i et nøtteskall

- Dokumentere miljøegenskapene til tre og trebaserte produkter
- Miljødeklarasjoner (EPD)
- Miljø som konkurransefaktor
- Miljøstyrt innovasjon

- DP 1 - Datagrunnlag
- DP 2 - Miljøvurdering
- DP 3 - Miljøstyrt innovasjon

Budsjett

2007: 2 mill.

2008: 2,7 mill

2009: 2,6 mill

MIKADO

- MILJØ
- KARTLEGGING
- DOKUMENTASJON

Japanisk for
Opphøyet portal

De fleste vil nok tenke på ”et spill med trepinner”, og det er vel på mange måter det vi driver med.

Knut Fjulsrud,
Treindustrien

Mål med MIKADO (2007-2009)

- **Dokumentere miljøegenskapene til tre og trebaserte produkter i et livsløpsperspektiv for å fremme miljøkvaliteter som konkurransefaktor for treindustrien.**

- Generere veldokumenterte og troverdige miljødata for bruk i markedsføring og politikk
- Utarbeide miljødeklarasjoner
- Vurdere nytten av potensielle miljøforbedringer ut fra tekniske forutsetninger og økonomiske hensyn
- Bidra til økt miljøfokus, miljøstyrt innovasjon og økt konkurransevne.

Partnere

Forskningsinstitutter

- SINTEF Byggforsk
- Norsk Treteknisk Institutt
- Norsk institutt for skog og landskap

Treindustri

- Moelven Wood
- Moelven Timber
- Moelven Limtre
- Moelven Massivtre
- Gausdal Bruvoll
- Haslestad Bruk
- Inntre
- Romerike trelast
- Kjeldstad Sagbruk og Høvleri

Bransjeforeninger

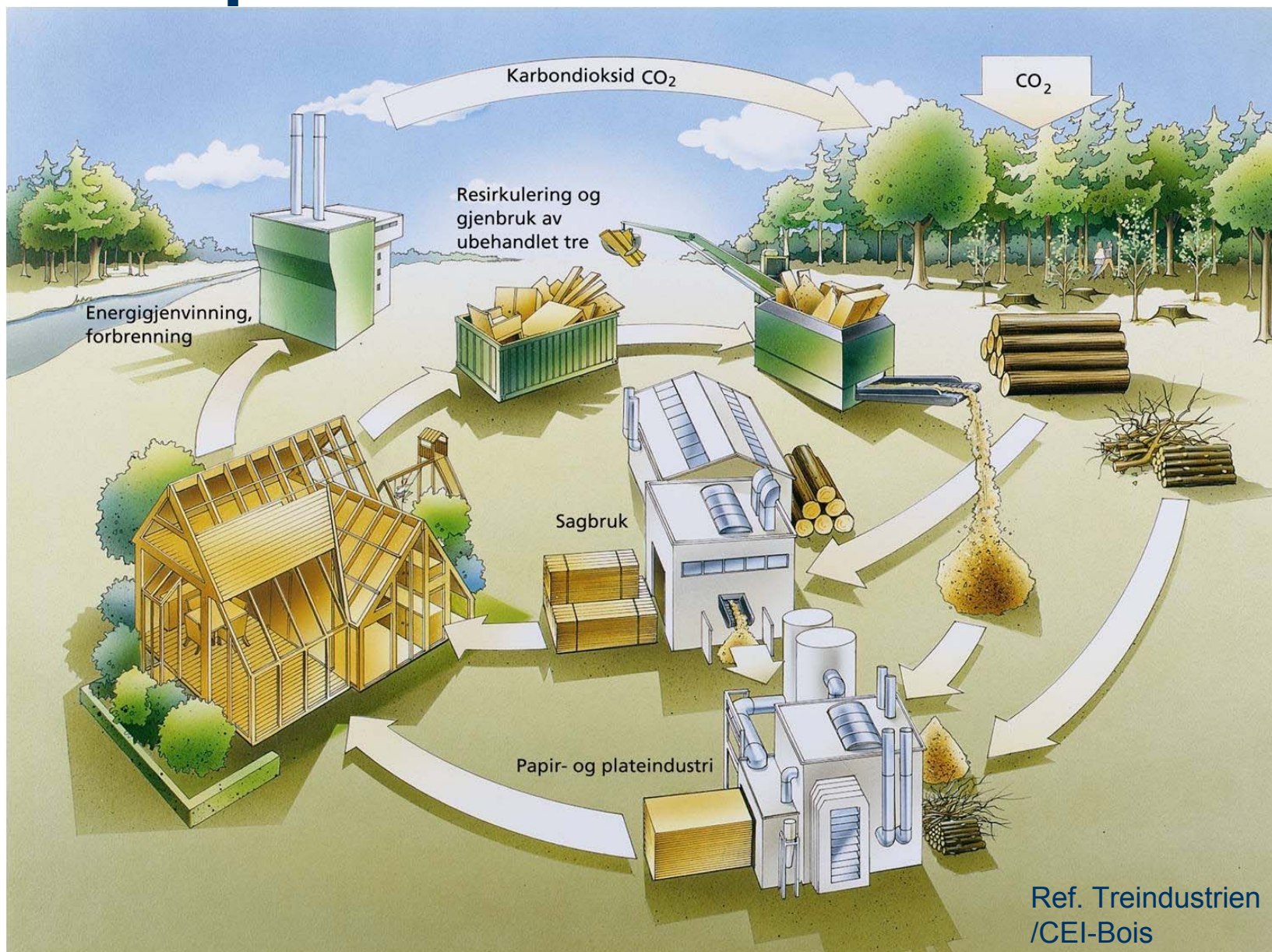
- Treindustrien
- Norske Limtreprodusenters forening (NLF)
- Viken Skog (skogeierforening)
- TBF – Trelast og byggevarehandelens fellesorganisasjon

Andre industripartnere

- Forestia
- Moelven Utvikling
- Casco Adhesives
- Jotun
- Solør Gjenvinning

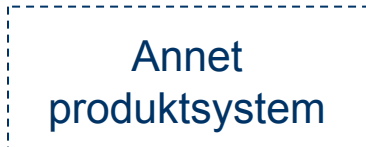
Livsløp for tre

Inngangsfaktorer

Ressurser (eks. skog, malm, energibærere, landområder)

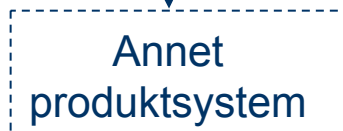
produktstrøm

Produktsystem

Transport

produktstrøm

Utgangsfaktorer

Utslipp luft, vann, jord, støy, varme etc)

Livsløpsvurdering

- Metoden går i korte trekk ut på:
  1. **Regnskap** for inngangsfaktorer til og utgangsfaktorer fra et produktsystem
  2. **Evaluering** av potensielle miljøpåvirkninger (f.eks. bidrag til global oppvarming) som følger av disse inngangs- og utgangsfaktorene
  3. **Tolking** av regnskapet og de potensielle miljøpåvirkningene - anbefalinger

Potensielle miljøeffekter – ikke bare klima!

- Global oppvarming (drivhuseffekt)
- Uttømming av biotiske ressurser (liv)
- Uttømming av ikke-biotiske ressurser
- Nedbryting av ozonlaget
- Humantoksisitet (giftig for mennesker)
- Økotoksisitet (giftig for arter i naturen)
- Dannelse av fotooksidanter
- Forsuring
- Overgjødning

EPD/Case det jobbes med i MIKADO

- Skurlast
- K-virke
- Kledning (Ubehandlet og behandlet)
- Impregnert
- Brannimpregnert
- Fingerskjøtt
- Massivtre
- Limtre
- Heltre furugolv
- Listverk
- I-bjelke
- K-stender
- Sponplater
- Maling (Grunning og toppstrøk)
- Lim

Innsamling av data

1. Produsentspesifikke data

- Ressursbruk, inkludert energi
- Levetid og vedlikehold
- Avfall
- Påvirkning på innneklima
- Helse- og miljøfarlige stoffer

Metode: spørreskjema, intervju, møter

2. Generiske data fra databaser

Fordeler med "MIKADO-metoden"

- Jobber parallelt med mange lignende produkter
  - Kan si noe mer generelt om tre som materiale
  - Kan peke på spesielle utfordringer som gjelder tre vs. andre materialer
  - Datasett kvalitetssikres opp mot hverandre
  - Bransjen står samlet og drar nytte av felles kunnskapsløft – med bransjeorganisasjonene som viktige deltakere

Eks. Miljøpåvirkning fra skogbruk

(foreløpige tall)

- Hovedbelastning - diesel til maskiner ≈ 40 kWh/m³ tømmer
  - Hogst og terrengtransport 68%
  - Transport til industritomt 27%

Til sammenligning:

Gjennomsnittlig energiforbruk sagbruk ≈ 450 kWh/m³ tørket trelast
(ref. Henning Horn 2008)

- Fra skogbruket: Ca 10 kg CO² per m³ tømmer

Et lite apropos - Tre som energikilde:

Energi til uttak av tømmer – **2-3%** av energiinnhold i tømmeret.

Til sammenligning: Uttak og produksjon av olje krever ca. **8-10%** av energiinnholdet i brenselet.

Status for vurdering av skurlast

1. Analyse i gang. **Delvis stor sprik** fra produsent til produsent. Vi trenger utfyllende informasjon fra produsentene.
2. **Utfordrende med allokering.**
3. **Betydning av virkningsgrad til kjel.** I Nordic Wood settes virkningsgrad til kjel lik 80% og følgelig blir kun 80% av brennverdien til biobrensel belastet trelastproduksjon. Hva med de resterende 20%, allokeres som aske?
4. **Betydning av brennverdier for biobrensel.** Sprik mellom verdier som oppgis **Biobrensel og utslipp.** Vi må ta stilling til tallene vi ønsker å bruke, og begrunne valget vårt

Spesielle hensyn for treprodukter

- Langt livsløp
- Energiforbruk avhengig av fuktighet
- Bruk av egenprodusert bioenergi
- Allokering av miljøbelastning på hoved- og biprodukter
  - Biprodukter vs. avfall
- Levetid sterkt avhengig av bruk
- Karbonsyklusen
- En vesentlig del av miljøpåvirkningen skjer gjennom lim, impregnering, overflatebehandling og vedlikehold.
- Mangler internasjonal konsensus om metode for å behandle konsekvenser for arealbruk og biodiversitet i LCA

Takk til

- Norges Forskningsråd
- Innovasjon Norge
- Skogtiltaksfondet
- Treindustrien
- Fondet for Treteknisk Forskning

■ Prosjektpartnerne

www.sintef.no/mikado